

УДК 786.2 (042.4)

*Ірина Новосядла, аспірант Інституту мистецтв
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

КОНКУРСИ ЮНИХ ПІАНІСТІВ ІМЕНІ В. БАРВІНСЬКОГО: ВИТОКИ ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ

У статті розглядаються дитячі фортепіанні конкурси ім. В. Барвінського як музично-культурологічне явище; досліджується специфіка їх функціонування в контексті репертуарної та виконавської характеристики.

Ключові слова: конкурси, п'єси, анкетне опитування, фортепіанне мистецтво.

Постановка проблеми. **Василь Барвінський...** Неординарна постать в історії української музики та фортепіанного мистецтва зокрема. Геніальний митець, чия музика хвилює своєю сердечністю, теплотою і проникає до найпотаємніших куточків людської душі. Вона близька і зрозуміла дітям, адже дитяче серце радо відгукнеться на щирість і ніколи не сприйме фальші...

Саме тому, з-поміж інших конкурсів юних піаністів, конкурси імені В. Барвінського займають почесне місце. Ім'я Василя Барвінського, палкого патріота України, яке замовчувалось впродовж багатьох років, нарешті повернулось із забуття, його твори, наскрізь проникнуті українським духом, знову зазвучали.

Сьогодні конкурси юних піаністів ім. В. Барвінського постійно проводяться в трьох містах Західної України – Івано-Франківську, Тернополі та Дрогобичі. Про ці конкурси існують відгуки та публікації в періодичних виданнях (переважно регіонального значення), котрі, в основному, дають оцінку виконавській майстерності певних учасників змагань. Натомість, дослідження особливостей функціонування конкурсів юних піаністів ім. В. Барвінського видається важливим та актуальним, оскільки проведення цих конкурсів, які є невід'ємною частиною музичної культури України, сприяє духовному та культурному розвитку нашого суспільства та конкурентоспроможній інтеграції до світового музичного простору. Тому **мета** нашої наукової розвідки – розглянути конкурси ім. В. Барвінського як явище в загальнокультурному контексті, в зв'язку з чим постають наступні завдання: відстежити витоки конкурсів, розглянути особливості функціонування конкурсів на регіональному, національному та міжнародному рівнях щодо виявлення їх власних оригінальних

тенденцій в контексті репертуарної та виконавської характеристики, проаналізувати динаміку їх розвитку.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці ХХ ст. ідея національно-культурного відродження стала домінуючою для українського музичного мистецтва, відбулись якісні зміни в галузі музичної освіти та виконавства. Молоді українські музиканти отримали можливість демонструвати свою майстерність широкому загалу, чого вони були позбавлені в радянський період внаслідок штучної ізоляваності українського професійного музичного мистецтва від світового культурного простору.

В 90-ті рр. конкурсно-фестивальний рух в Україні починає стрімко зростати, народжуються конкурси різних рівнів – від регіонального до міжнародного. В перші десять років незалежності в нашій державі налічувалось 11 міжнародних та всеукраїнських конкурсів, серед яких – 7 конкурсів юних музикантів. З'являються імпрези, які відроджують забуті імена славетних земляків: Павла Луценка в Харкові, Володимира Пухальського в Києві, Нестора Нижанківського в Стрию, Алемдара Караманова в Симферополі. Список цих видатних митців поповнило й ім'я Василя Барвінського.

Видатний український митець свого часу заклав чудові традиції, серед яких – увага і повага до обдарованої молоді, дитячої творчості, до особистості юних музикантів, естетично-виховна функція педагогіки, акцент на класичній спадщині та висока кваліфікація викладачів. Відомий композитор відчував вимоги нового часу, підтримував позитивні зміни в освіті пореволюційної пори. Саме Василь Барвінський був ініціатором та організатором проведення першого в Галичині конкурсу молодих піаністів, який відбувся в травні 1939 року і, за словами сучасника та сподвижника митця – композитора

КОНКУРСИ ЮНИХ ПІАНІСТІВ ІМЕНІ В. БАРВІНСЬКОГО: ВИТОКИ ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ

та музично-громадського діяча Василя Витвицького, був "успішним і доволі численним". На жаль, історія внесла свої корективи, і цим добрим починанням не судилося жити довго. Але великому митцю випала місія передачі надбань і традицій попередньої епохи музичної культури наступному століттю. Ідею Василя Барвінського, як шану його пам'яті, вдалося втілити в наші дні.

Перший конкурс ім. В. Барвінського відбувся в Івано-Франківську в 1994 р. на базі ДМШ №2 за ініціативи колишньої директорки школи п. Ярини Курило. З того часу раз у два роки конкурс збирає юних музикантів з цілої області, в т.ч. і з найвіддаленіших її куточків.

Естафету проведення цього мистецького дійства підхопив Тернопіль, започаткувавши в 1996 р. проведення аналогічного конкурсу на базі Тернопільської ДМШ №1. З огляду на наявність багатьох спільних рис у функціонуванні обох обласних конкурсів, ми послуговувалися матеріалами конкурсу ім. В. Барвінського, що проходить в Івано-Франківську.

Змагання в обласному конкурсі проводяться в один етап, учасники діляться на три вікові категорії¹. Згідно вимог, програма конкурсанта включає твір великої форми композитора-класика, романтичну п'єсу та твір В. Барвінського². Слід відзначити, що з кожним конкурсом дедалі частіше звучать п'єси В. Барвінського підвищеної складності. Так, крім п'єс із збірки "Наше сонечко грає на фортеп'яні", репертуарний список молодшої групи конкурсанти поповнює творами з "Шести мініатюр на українські теми", а також деякими авторськими обробками колядок і Прелюдією №2. Складніші колядки, "Жаб'ячий вальс", Прелюдії, в т.ч. й з недавню опублікованих, входять до програм учасників середньої та старшої вікової груп. Також конкурсанти зі старшої групи виконують "Пісню" соль-мінор, "Листок з альбому", "Пісню без слів" та окремі частини з "Української сюїти". Практика закріплення за кожною віковою категорією конкретної п'єси композитора в якості обов'язкового твору себе не виправдала. По-перше, серед композиторського доробку чимало п'єс для педагогічного репертуару, і з метою їх популяризації навряд чи варто обмежуватись тільки трьома творами (згідно поділу на вікові групи). По-друге, в змаганні беруть участь діти з багатьох музичних шкіл, в т.ч. і сільських, котрі

займаються музикою для загального розвитку, і можливість вибрати твір згідно їх виконавських здібностей дозволяє юним піаністам краще проявити свої вміння та навички. І навпаки, обмежений вибір спричинює не завжди вдалі виступи конкурсанти. Аргументом цьому став аналіз кількох обласних конкурсів, що проходили в Івано-Франківську. Коли обов'язковим твором для середньої вікової групи була Прелюдія №2, а для старшої – №1, добре виконати ці твори вдалося лише окремим конкурсантам. Натомість, на останньому конкурсі (2006 р.), де не було обов'язкового твору, кожен учасник, виконуючи п'єсу В. Барвінського, музика котрого є для нього зрозумілою й цікавою, зміг розкрити весь свій творчий потенціал. Ще одним аргументом стало анкетне опитування, проведене автором статті серед викладачів музичних шкіл області, в якому 80% опитаних висловилося проти обов'язкового твору.

У Дрогобичі конкурс юних піаністів ім. В. Барвінського вперше відбувся в 1998 р. з нагоди 110-ї річниці композитора на базі державного музичного училища, яке носить ім'я митця. Конкурс проводиться один раз на три роки. Біля його витоків стояли відомі музиканти: Олег Криштальський, Марія Крих, Олексій Максимов. У 2002 р. конкурс отримав назву Галицького і значення регіонального. Його географічні межі розширилися: крім учасників з Львівської області, в змаганнях брали участь переможці обласних конкурсів з Прикарпаття та Тернопілля.

Надання в 2005 р. конкурсу статусу Всеукраїнського ще більше привернуло до нього увагу музикантів: список учасників із західних областей України поповнився юними музикантами з Харкова, Миколаєва, Дніпропетровська, Вінниці, Хмельницького, Чернігова, Черкаса, Сума, Полтави. Участь у цьому конкурсі для багатьох юних піаністів стала сходиною до професійної кар'єри музиканта: багато з них продовжили своє навчання у вищих музичних навчальних закладах України, декотрі стали лауреатами та дипломантами таких міжнародних конкурсів як "Горовиць-дебют" (Ірина Лемех, Тетяна Шафран, Роман Парубець), "Фарботони" (Марія Москова), імені Ф. Шопена в Польщі, "Кримська весна" (Марія Юденко) та ін., тим самим підносячи престиж конкурсу ім. В. Барвінського в Дрогобичі. Завдяки згадженій і чіткій роботі організаторів конкурсу, зокрема директору Дрогобицького

¹ З 2006 р. в обласному конкурсі ім. В. Барвінського у Тернополі участь беруть лише виконавці молодшої вікової категорії (до 12 років).

² Програмні вимоги Тернопільського конкурсу передбачають виконання поліфонії Й. С. Баха, п'єси В. Барвінського та твору за власним вибором (до 2006 р. обов'язковим був твір українського композитора).

КОНКУРСИ ЮНИХ ПІАНІСТІВ ІМЕНІ В. БАРВІНСЬКОГО: ВИТОКИ ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ

музичного училища Миколі Ластовецькому, а також його фундатору – незмінному керівникові та директору благодійного фонду конкурсу юних піаністів ім. В. Барвінського Євгенів Лемеху, за 10 років свого існування конкурс виріс із обласного до міжнародного і нещодавно увійшов до Асоціації Академічних музичних конкурсів в Україні.

Конкурс ім. В. Барвінського в Дрогобичі демонструє ґрунтовні засади професіоналізму. В ньому змагаються діти, котрі вже досягли досить високого фахового рівня, стали переможцями конкурсів у своїх регіонах, а також мають певні здобутки в національних конкурсах та фестивалях. Значний відсоток учасників складають учні спеціалізованих музичних шкіл-інтернатів. Тому конкурс відбувається не між любителями, а між професіоналами. Творчі змагання проходять у два тури в двох вікових групах³. Програми учасників цього конкурсу, на відміну від обласного, відрізняються своєю складністю та різножанровістю: крім п'єс В. Барвінського, вони включають твір Й.С. Баха, класичну сонату або варіації (для молодшої групи), віртуозний епюд, твір українського композитора та п'єсу на вибір. У цьому змаганні учасники презентують власне бачення твору і розуміння музики В. Барвінського, вміло передаючи образний зміст п'єси, використовуючи широкий спектр динамічних і колористичних нюансів, демонструючи майстерність у звуковидобуванні та фразуванні, володінні поліфонічним слухом і педалізацією, та легко долаючи технічні труднощі. Слід зауважити, що музика В. Барвінського не ділить Україну на "схід" і "захід" – юні піаністи з південних та східних областей у виконанні його творів не поступаються учасникам – землякам композитора.

Тому ідея підняти цей конкурс на вищий щабель є цілком логічною і виправданою (конкурс В. Барвінського вперше в квітні цього року відбувся в статусі Міжнародного), адже чимало учасників своїми успіхами вже довели, що можуть презентувати українське фортепіанне мистецтво на міжнародному рівні. Безсумнівно є й те, що фортепіанна музика В. Барвінського гідна того, щоб поповнити репертуар не тільки українських музикантів, а також юних піаністів з інших країн.

Щоправда, поки що "міжнародним" виявився лише склад високоповажного журі: крім видатних митців, які стояли біля витоків конкурсу, учнів Василя Барвінського, цього разу гру юних музикантів оцінювали й закордонні гості – піаністка та педагог, музикознавець, невтомна

пропагандистка української музики Люба Жук (Канада) та піаністка, педагог, професор Музичної Академії ім. Ф. Шопена у Варшаві Броніслава Кавалля (Польща). Їх участь у суддівстві цього змагання була надзвичайно важливою, адже Л. Жук, М. Крих та Б. Кавалля наприкінці минулого року були членами журі такого відомого й престижного конкурсу як Міжнародний конкурс піаністів ім. М. Лисенка, що проходив у Києві. Через певні причини (конкурс ще молодий і не набув потрібного розголосу, крім того, ноти творів В. Барвінського не для всіх бажаючих взяти в конкурсній участі виявились доступними), географія конкурсу наразі обмежилась територією нашої держави. На цьогорічний конкурс ім. В. Барвінського з'їхались юні таланти з усіх куточків України, 26 учасників представляли 11 областей – Львівську, Івано-Франківську, Чернівецьку, Вінницьку, Полтавську, Чернігівську, Миколаївську, Запорізьку, Одеську, Херсонську, Донецьку.

Проте, слід зауважити, що репертуарний список творів В. Барвінського на Міжнародному конкурсі був досить обмеженим: п'ять прелюдій, "Думка", "Гумореска", "Пісня лірника", які дублювались, диячі п'єси. Оригінальний струмний внесла "Пісня" з "Шести пісень на лемківські теми". На жаль, на прозвучали обробки колядок, "Заколис на пісню", "Жаб'ячий вальс". Прелюдії №1 і №2 часто повторювались, їх виконували учні і середньої, і старшої вікової категорії, хоча старші учасники могли б відважитись і спробувати виконати одну з частин "Української сюїти" чи циклу "Любов" – досить високий виконавський рівень дозволяв їм це зробити.

І ще хочеться висловити деякі свої міркування. Насамперед, це стосується "недооцінки" ролі педагога в підготовці конкурсантів. На Міжнародному конкурсі молодих піаністів пам'яті В. Горовиця існує дуже добра традиція, коли на сцені разом з конкурсантом-переможцем нагороджують його викладача. Це важливий крок до усвідомлення ролі педагога, вияв поваги до його великої праці, професіоналізму, ентузіазму і відданості справі виховання підрастаючого покоління. Вважаємо, що конкурсу, який щойно набирає сили, слід перейняти цю добру традицію.

Інша думка – щодо необхідності проведення в рамках конкурсу майстер-класів. На жаль, майже відсутні аудіо-записи фортепіанних творів В. Барвінського, особливо п'єс для дітей, і було б дуже корисним побачити роботу членів високоповажного журі, учнів композитора, над його творами. Інший варіант – запровадити в рамках конкурсу концерти студентів, вихованців

³Започаткований в 2008 р. Міжнародний конкурс юних піаністів ім. В. Барвінського проводиться за трьома віковими категоріями, де старшу вікову групу складають студенти музичних училищ.

КОНКУРСИ ЮНИХ ПІАНІСТІВ ІМЕНІ В. БАРВІНСЬКОГО: ВИТОКИ ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ

членів журі, репертуар котрих обов'язково включав би твори В. Барвінського.

Темою для дискусії може стати питання функціонування обласних конкурсів ім. В. Барвінського. Чи не доцільніше було б залишити конкурс в Дрогобичі, який вже себе добре зарекомендував, і участь у котрому була б досить престижною, а обласні конкурси замінити фестивалями пам'яті В. Барвінського? По-перше, бажаючи взяти участь в таких заходах, не регламентованих програмними вимогами та позбавлених духу суперництва, було б значно більше; по-друге, таким чином не обмежується репертуар – учасники можуть вибрати твір згідно своїх можливостей та вподобань. По-третє, як зазначила відомий одеський педагог Л. Гінзбург, на ранніх етапах навчання виконавські конкурси взагалі шкідливі, бо формують інтерес не до музики, а до власної перемоги. Слушною є думка Н. Кашкадамової про те, що, можливо, слід перейняти досвід Європи, де віддають перевагу музичним фестивалям – як засобу пропаганди маловідомих творів. Організація такого дитячого фестивалю української фортепіанної музики в Івано-Франківську чи Тернополі (звичайно, за сприяння місцевої влади) дала б змогу розширити географічні рамки цієї імпрези і надала б можливість її учасникам представляти на всеукраїнському чи навіть міжнародному рівні музичну культуру свого регіону, популяризувати твори українських композиторів⁴. Підтвердженням

цієї думки є те, що 98% респондентів – викладачів музичних шкіл західного регіону України на запитання “Конкурс чи фестиваль?” віддали перевагу останньому. І, нарешті, основним аргументом є позиція самого Василя Барвінського, адже основні зусилля цього видатного митця, талановитого педагога, палкого патріота національної музичної культури були спрямовані на пропаганду української фортепіанної музики. Саме тому популяризація на дитячому фестивалі фортепіанних творів вітчизняних українських композиторів – і сучасних, і несправедливо забутих, відомих і малознаних – повністю відповідає прагненням Василя Барвінського, в шану пам'яті котрого могла б відбуватись ця імпреза.

В Івано-Франківську вже є досвід проведення такого фестивалю в галузі хорової музики, який завоював достойну репутацію, то чому б не продовжити ці добрі починання в сфері дитячої фортепіанної музики, тим більше якщо вони стосуються виховання підростаючого покоління? Проведення такого фестивалю сприяло б розвитку української культури, утвердженню державності та усвідомленню самотності.

1. С. Лемех. Міжнародний конкурс юних піаністів ім. В. Барвінського. www.drogobych.com.ua

2. Т. Глуцук. Міжнародні конкурси піаністів у сучасному соціокультурному просторі України // Матеріали Міжнародної наукової конференції “Україна-Світ: від культурної своєрідності до спорідненості культур”. – К., 2006. – С. 52–55.

⁴ Прикладом може слугувати дитячий фестиваль української музики ім. Р. Савицького, який проходить у Трускавці, і в якому демонструють свою майстерність наймолодші музиканти – учні I – III класів ДМШ.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2008.



*Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкого полі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.*

*When I am dead, then bury me
In my beloved Ukraine,
My tomb upon a grave mound high
Amid the spreading plain,
So that the fields, the boundless steppes,
The Dnieper's plunging shore
My eyes could see, my ears could hear
The mighty river roar.*

Taras Shevchenko

